

بررسی آخرین تحولات سوریه با تأکید بر نشست گروه تماس سوریه

کد موضوعی: ۲۶۰

شماره مسلسل: ۱۲۵۸۴

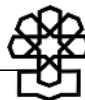
دفتر: مطالعات سیاسی

مهرماه ۱۳۹۱

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۳.....	کشورهای دخیل در بحران سوریه (دشمنان)
۶.....	دوستان سوریه
۷.....	طرح‌های پایان بحران در سوریه
۱۱.....	اوضاع داخلی سوریه
۱۲.....	قابلیت‌ها و توانایی‌های سوریه
۱۴.....	طرح‌های خارجی برای هدف قرار دادن سوریه
۱۶.....	جایگاه مصر در تحولات سوریه
۱۸.....	ترکیه و سیاست جدید
۲۰.....	عربستان مخالف اصل گفتگو
۲۱.....	نتیجه‌گیری

بررسی آخرین تحولات سوریه با تأکید بر نشست گروه تماس سوریه

چکیده

طولانی شدن بحران سوریه و ناکام ماندن طرح‌های مختلف برای سرنگونی نظام حاکم بر این کشور به دلیل مقاومت داخلی و حمایت منطقه‌ای و بین‌المللی از دمشق، برخی از کشورها از جمله مصر را به فراست تشکیل گروه تماس منطقه‌ای برای غلبه بر بحران جاری این کشور انداخته است. در این گروه، ایران، ترکیه و عربستان نیز حضور داشتند و خواستار ارائه راه‌حلی منطقه‌ای برای پایان درگیری‌های سوریه است. هریک از کشورهای حاضر در این گروه، درخواست‌ها، نیات و راهبردهایی برای خود تعریف کرده‌اند که پیوند تنگاتنگی با منافع تعریف شده آنها دارد. ترکیه ناکام از شکست در سوریه، عربستان برای خرید زمان، مصر برای حضور در عرصه سیاست منطقه‌ای و بالاخره جمهوری اسلامی ایران برای دفاع از محور مقاومت در این نشست شدند. این سه کشور در شرایط فعلی به دلیل شکست در عرصه نظامی و سیاسی بر آن هستند تا از ظرفیت جمهوری اسلامی ایران در این زمینه استفاده کنند که ایران نیز باید از این ترفند آنها آگاه و با آن مقابله کند. همزمانی نشست وزرای خارجه گروه تماس با شروع مأموریت اخضر ابراهیمی

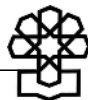
فرستاده جدید سازمان ملل به سوریه، شروع یک جریان دوگانه جدید در تحولات این کشور به‌شمار می‌رود که این گزارش درصدد بررسی آن در بستر آخرین تحولات سوریه است.

مقدمه

تحولات سوریه پس از گذشت ۱۸ ماه همچنان در مسیری مشخص که همان فشار حداکثری و همه‌جانبه از خارج و مقاومت در داخل است، در حال پیگیری می‌باشد. سوریه به لحاظ نقش محوری خود در منطقه به‌خصوص در محور مقاومت از اهمیت بسزایی برخوردار است. اتحاد سوریه با ایران و مقاومت اسلامی در لبنان و فلسطین، آن را به‌عنوان قطب اصلی مقاومت در برابر غرب، رژیم صهیونیستی و ارتجاع منطقه قرار داده است و از این‌رو در طول یک دهه گذشته محور غربی - عربی تلاش زیادی کرده‌اند، سوریه را مغلوب و به نحوی از محور مقاومت خارج کنند.

این تلاش‌ها از زمان حمله آمریکا به عراق شروع و در چند مرحله مانند ترور رفیق حریری نخست‌وزیر اسبق لبنان، جنگ ۳۳ روزه، جنگ ۲۲ روزه، برخی از تحریم‌های هدفمند و بالاخره سوءاستفاده از تحولات دنیای عرب، ادامه یافت.

سوریه، با وجود این میزان حمله، توانسته است از بحران‌های موجود با موفقیت بیرون آمده و خود را برای مرحله بعد از بحران آماده کند. در حقیقت دمشق با تکیه بر توان راهبردی خود در منطقه و جهان از یک‌سو و مدیریت عرصه داخلی مبتنی بر

منافع ملی و حفظ ارزش‌های مقاومت، تاکنون سرفراز بوده و انتظار می‌رود با توجه به این شرایط، موفقیت‌های این کشور همچنان ادامه یابد.

با توجه به تحولات صورت گرفته در طول ۱۸ ماه گذشته در سوریه، باید گفت تلاش‌ها و طرح‌های مختلفی برای به زانو درآوردن این کشور و تغییر رژیم حاکم صورت گرفته که همگی این طرح‌ها تاکنون با شکست مواجه شده است. تحولات اخیر سوریه را به صورت خلاصه می‌توان در موضوعات ذیل مورد بحث و بررسی قرار داد.

کشورهای دخیل در بحران سوریه (دشمنان)

کشورهای دخیل در بحران سوریه را می‌توان در چند گروه، با اهداف کلی همسان و جزئی متفاوت تقسیم‌بندی کرد. این کشورهای بحران‌ساز که در سرنگونی نظام حاکم بر سوریه هماهنگ هستند عمدتاً در سه جبهه قابل تقسیم هستند:

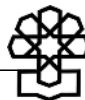
۱. کشورهای عربی: در این گروه دو کشور قطر و عربستان به‌عنوان رهبر عمل کرده و برخی دیگر از کشورهای عربی مانند اعضای شورای همکاری خلیج فارس، کشورهای عضو بلوک پادشاهان مانند مراکش و اردن، کشورهای تازه انقلاب کرده شمال آفریقا مانند تونس و لیبی و جنبش حماس پیاده‌نظام آن را تشکیل می‌دهند. هدف عربستان از دخالت در سوریه ضربه زدن به محور شیعی، خدمت در راستای منافع غرب، تضعیف قدرت منطقه‌ای ایران و بالاخره به قدرت رساندن جریان سلفی وهابی در سوریه است.

اما هدف قطر در این میان متفاوت تعریف می‌شود؛ قطر به‌عنوان کشوری کوچک می‌خواهد برای خود در عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی جایگاهی پیدا کند و از این‌رو به‌عنوان مجری طرح‌های غربی - صهیونیستی عمل کرده و با دخالت در سوریه تلاش می‌کند به‌عنوان یک قدرت نوظهور در منطقه خود را معرفی کند.

دو کشور نامبرده به‌همراه پیاده‌نظام آنها در جهان عرب بدترین نقش ممکن را در سوریه ایفا کرده، بیشترین پول، سلاح، امکانات و نیروی رزمی را این کشورها به سوریه اعزام کرده و می‌کنند. دوحه و ریاض به‌شدت با حل مسالمت‌آمیز بحران سوریه مخالف بوده و براندازی نظام سوریه را به هر شکل ممکن پیگیری می‌کنند.

۲. محور غربی - صهیونیستی: این محور نیز نقشی مهم در عرصه بحران آفرینی در سوریه دارد. در حقیقت، این محور تلاش دارد تا با کمک و همراهی دو محور عربی - ترکی، محور مقاومت به رهبری ایران در منطقه را از میان بردارد. این محور که در بحران ترور حریری و خروج ارتش سوریه از لبنان و سپس جنگ ۳۳ و ۲۲ روزه موفق نشده بود در این محور رخنه کند، اکنون درصدد انتقام است. علاوه‌بر حمایت سیاسی و تبلیغاتی از شورشیان سوریه، این محور در زمینه تسلیحاتی و اطلاعاتی نیز شورشیان مسلح در سوریه را حمایت مستقیم می‌کند.

محور غربی - صهیونیستی تلاش دارد با وارد کردن سازمان تروریستی القاعده به سوریه، نه تنها سوریه را ناامن کند، بلکه دامنه این ناامنی را به لبنان، اردن، عراق و در آینده به ترکیه نیز کشانده و محیط پیرامونی رژیم صهیونیستی را با این ناآرامی از تهدیدات احتمالی خالی کند. این محور تاکنون چندین بار تلاش کرده تا

قطعه‌نامه‌های ضدسوری را در شورای امنیت سازمان ملل به تصویب برساند، که با وتوی همزمان روسیه و چین راه به جایی نبرده است.

۳. محور ترکی: ترکیه به دلیل داشتن خط مرزی ۹۰۰ کیلومتری با سوریه، نقش مهمی در بحران‌سازی در این کشور ایفا می‌کند. ترک‌ها هرچند با شعار صفر کردن مشکلات با همسایگان،^۱ سیاست خارجی خود را بنیان گذاشتند، اما طمع ایفای نقش محوری در منطقه و رهبری دنیای عرب در پوشش نوعثمانی‌گری، باعث شد تا آنها در یک اشتباه محاسباتی و راهبردی وارد ماجرای سوریه شوند.

ترک‌ها هرچند امید داشتند - براساس داده‌های اطلاعاتی سازمان‌های جاسوسی غرب و اسرائیل - رژیم حاکم بر سوریه دوماهه ساقط شود و آنها بتوانند برای نفوذ در جهان عرب مسیر زمینی داشته باشند، اما باید گفت هدف اصلی و نهفته ترک‌ها از دخالت در سوریه، در حقیقت رقابت با ایران می‌باشد. دولت رجب طیب اردوغان برای خود در منطقه نقش مهم و محوری تعریف کرده است؛ اما این نقش تاکنون به دلیل حضور دوستان ایران در سه کشور عراق، لبنان و سوریه راه به جایی نبرده است و از این رو آنکارا تلاش دارد با سرنگونی نظام سوریه و به قدرت رساندن دوستان خود در این کشور، راه را برای نفوذ منطقه‌ای خود فراهم، در محور شیعی و مقاومت اختلال و بالاخره در به قدرت رساندن تفکر اخوان المسلمون همکاری کند.

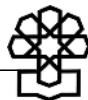
دوستان سوریه

سوریه علیرغم تبلیغات فراوان توسط کشورهای غربی درجا زدن خود به‌عنوان نماینده جامعه جهانی علیه این کشور، دوستان قدرتمندی در جهان دارد که تقسیم‌بندی آنها به‌شرح ذیل نشان از محوری بودن جایگاه آنها داشته باشد:

۱. **جهان عرب:** سوریه در جهان عرب متحدان مهمی مانند عراق، لبنان، موریتانی، الجزایر و سودان دارد. این کشورها هرچند به‌دلیل واهمه از توطئه کشورهای عربی علیه خود تلاش دارند تا به‌صورت علنی وارد عرصه حمایت از دمشق نشوند، اما رفتار دیپلماتیک آنها نشان از این مسئله دارد که دنیای عرب به‌صورت رسمی به دو بلوک قدرتمند تقسیم‌بندی شده که در این دو بلوک دو کشور تأثیرگذار عراق در کنار و لبنان که ظرفیت بالقوه‌ای برای تبدیل شدن به دشمن سوریه به‌دلیل حضور جریان ۱۴ مارس - را داشت، بی‌طرف ماند و این بی‌طرفی خود به‌خود به نفع دولت سوریه است.

۲. **عرصه منطقه‌ای:** در منطقه ایران به تنهایی - به‌دلیل جایگاه، قدرت و توان چانه‌زنی - جایگاه مهمترین دوست و همراه دولت و ملت سوریه را یدک می‌کشد. تهران با توجه به روابط راهبردی با دمشق، تلاش دارد از این موقعیت به‌نفع مردم سوریه در پایان دادن به بحران این کشور استفاده کند.

۳. **جهان اسلام:** در جهان اسلام بجز ترکیه و کشورهای عربی نامبرده شده، دیگر کشورها اگر متحد دولت سوریه نباشند، مخالف سرسخت دخالت خارجی در این کشور بوده و خواستار ایجاد بستری برای انجام گفتگوهای داخلی جهت پایان دادن به بحران

سوریه هستند. پاکستان، افغانستان، اندونزی، مالزی، بنگلادش، کشورهای آسیای مرکزی، نیجریه، زیمبابوه، سنگال و... از جمله این کشورها به شمار می‌روند.

۴. **عرصه جهانی:** سوریه در عرصه بین‌الملل علاوه بر حمایت مستقیم دو کشور چین و روسیه به عنوان اعضای دائم شورای امنیت که تاکنون سه بار قطعنامه‌های ضدسوری را وتو کرده‌اند، متحدان برجسته‌ای دارد که علیرغم همه تحریم‌ها همچنان به روابط خود با این کشور ادامه می‌دهند. هند، برزیل، آفریقای جنوبی، ونزوئلا، روسیه سفید، فیلیپین و بسیاری از کشورهای آمریکای لاتین و کشورهای آفریقایی را می‌توان در این مجموعه گنجانده که بیشتر آنها در نشست سران جنبش عدم تعهد در تهران حضور داشتند.

با توجه به موارد برشمرده شده در بالا می‌توان گفت که دوستان سوریه، بسیار قدرتمندتر، مصمم‌تر و تأثیرگذارتر از دشمنان این کشور می‌باشند و با همین حمایت‌ها دولت سوریه تاکنون موفق به پشت سر گذاشتن اصل بحران علیه خود شده است.

طرح‌های پایان بحران در سوریه

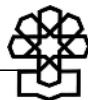
برای پایان بحران کنونی در سوریه، گروه دوستان و دشمنان سوریه دو نظر متفاوت دارند. دشمنان سوریه بر این باورند که باید نظام کنونی سرنگون شده و یا حداقل بشمار اسد رئیس‌جمهور این کشور برکنار شود - پاک کردن صورت مسئله - تا بحران به پایان برسد. همه طرح‌های آنها در طول ۱۸ ماه گذشته دربرگیرنده این اصل بوده است.

هرچند این کشورها تاکنون موفق نشده‌اند یک طرح منسجم را برای پایان بحران سوریه ارائه دهند - چون اصولاً یا با پایان بحران مخالفند و یا اینکه به دلیل قدرت دولت سوریه توان ارائه چنین طرحی را ندارند - اما آنها برای رسیدن به طرح مد نظر خود که همان سرنگونی حاکمیت سوریه باشد، به گزینه نظامی روی آورده و در طول ۱۸ ماه گذشته، بیشترین تلاش را بر حمایت مالی، تسلیحاتی، تبلیغاتی و انسانی از شورشیان سوریه کرده‌اند.

دشمنان سوریه در پی ناتوانی شورشیان برای غلبه بر ارتش و دولت، طرح‌های مداخله جویانه متعددی را بررسی کردند که از جمله آنها می‌توان به ایجاد منطقه پرواز ممنوع، ایجاد منطقه حایل، به رسمیت شناختن مجلس ملی استانبول به‌عنوان نماینده رسمی مردم، کمک نظامی مستقیم به شورشیان مسلح، اعزام نیروی نظامی به‌عنوان ناظر به این کشور و... اشاره کرد در ادامه مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

این کشورها با این استدلال ضعیف که بحران کنونی در سوریه ادامه انقلاب‌های عربی منطقه است، تلاش دارند حمایت بین‌المللی از شورشیان را به دست آورند که به دلیل مخالفت اکثریت کشورهای جهان با این مسئله تاکنون راه به جایی نبرده‌اند و همچنان در مرحله ابتدایی سرنگونی رژیم سوریه از طریق تداوم درگیری نظامی هستند.

اما در مقابل دوستان سوریه هرکدام طرح‌های مختلفی را برای پایان بحران سوریه ارائه کرده‌اند. بیشتر این طرح‌ها متکی بر اصل گفتگو میان طرف‌های سوری و با مشارکت همه جریان‌ها در داخل سوریه می‌باشد. این کشورها به شدت مخالف دخالت نظامی در سوریه بوده، از حمایت تسلیحاتی از شورشیان انتقاد کرده و بر

این باور هستند که سوریه راهحل نظامی ندارد، بلکه راهحل پایان بحران این کشور سیاسی است.

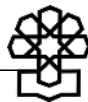
نگاهی به طرح ایران برای پایان بحران سوریه

جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان نزدیک‌ترین متحد سوریه در طول ۱۸ ماه گذشته همواره از سیاست یکسانی در قبال این کشور پیروی و دفاع کرده است. ایران با این استدلال که باید در سوریه اصلاحات داخلی اعلام شده شکل نهایی به‌خود بگیرد، نسبت به هرگونه دخالت خارجی در سوریه هشدار داده و تأکید کرده است که این بحران باید با مشارکت مشخص خود سوری‌ها و از طریق دیپلماتیک و سیاسی حل‌وفصل شود.

براساس آخرین طرح ایران که توسط علی‌اکبر صالحی در نشست سه‌جانبه قاهره - بدون شرکت نماینده عربستان - ارائه شد می‌توان به آخرین دیدگاه‌های ایران در این زمینه پی برد:

- ایجاد دفتر برای همه گروه‌های معارض در داخل سوریه،
- برگزاری رفراندوم،
- اعلام توقف درگیری و خشونت به‌طور همزمان توسط طرف‌های درگیر،
- تأکید بر حل مسالمت‌آمیز بحران بدون دخالت خارجی،
- توقف هرگونه حمایت مالی،
- نظامی و آموزشی از نیروهای مسلح مخالف دولت سوریه،
- آغاز گفتگو میان دولت سوریه و معارضه،
- تشکیل کمیته آشتی ملی با مشارکت همه گروه‌ها،

- اعزام ناظران از کشورهای مشارکت شرکت‌کننده در نشست قاهره برای نظارت بر روند توقف خشونت،
- تأکید بر لزوم حفظ یکپارچگی،
- وحدت ملی و ارضی سوریه و کمک به روند اصلاحات ریشه‌ای و تحقق رویکرد مردم‌سالاری و دموکراسی با محوریت سوری،
- سوری را برای بحث و بررسی به نشست قاهره پیشنهاد کرد.
- جمهوری اسلامی ایران در طول این مدت، رایزنی‌های بسیاری را برای پایان دادن به بحران به‌وجود آمده در سوریه انجام داده است و حتی در چندین نوبت با مخالفان داخلی نظام سوریه نیز به گفتگو نشسته و برای میانجی‌گری، میزبانی و رایزنی در این مورد اعلام آمادگی کرده است.
- درواقع سیاست تهران بر اهمیت دادن به مخالفان غیرمسلح داخلی استوار است، چراکه همه مخالفان مسلح و برخی از جریان‌های خارجی وابستگی تام و تمامی به جریان‌های ضد مقاومت داشته و می‌خواهند با سرنگونی نظام سوریه، حاشیه امنیت کافی برای رژیم صهیونیستی را فراهم کنند.
- ایران در عمل نیز با برگزاری نشست با عنوان «نشست مشورتی تهران» در ۱۹ مردادماه ۱۳۹۱ با حضور ۳۰ کشور نشان داد که از انگیزه لازم برای پایان بحران در سوریه با تکیه بر ظرفیت‌های داخلی سوریه و حفظ کرامت و استقلال آن تأکید دارد.

اوضاع داخلی سوریه

برای درک بهتر تحولات سوریه باید آخرین تحولات میدانی در این کشور، چه در حوزه سیاسی و چه در حوزه امنیتی و نظامی را مورد اشاره قرار داد که به صورت خلاصه به شرح ذیل می‌باشد:

۱. دولت سوریه همچنان قدرت اجرایی را به صورت کامل در دست دارد. نبردها در استان دمشق و حومه آن عملاً به پایان رسیده است و تقریباً این منطقه مهم که شورشیان بر تصرف آن حساب ویژه‌ای باز کرده بودند در حال پاکسازی کامل است.
۲. روند تبلیغ شده در مورد جدایی نظامیان و سیاسیون سوریه تقریباً متوقف شده و ارتش به انجام مأموریت‌های خود مشغول می‌باشد، آخرین جدایی مهم، جدایی ریاض حجاب نخست‌وزیر سوریه بود.
۳. درگیری‌ها در استان حمص ادامه دارد، شهر حمص شاهد درگیری‌های شدید گذشته نیست و شهر در آستانه پاکسازی کامل است.
۴. روند ورود شورشیان و تروریست‌های مسلح از طریق لبنان، ترکیه، اردن و عراق هرچند ادامه دارد، اما به دلیل بی‌نتیجه بودن جنگ علیه دولت و کشته شدن بسیاری از تروریست‌های خارجی، این روند روبه کاهش است.
۵. ارتش در حلب سرگرم نبرد سرنوشت‌سازی است. این شهر به صورت کامل توسط ارتش محاصره شده و انتظار می‌رود ظرف چند روز دیگر شورشیان سرکوب شوند.

۶. در حوزه خارجی سوریه با استفاده از حمایت مستقیم ایران در منطقه و حمایت روسیه و چین در سطح بین‌المللی از آسیب‌پذیری در امان مانده و روند سیاست خارجی این کشور تقریباً تحت‌الشعاع قرار نگرفته است.

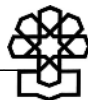
۷. دولت در عرصه داخلی اقدام به تعمیر و بازسازی مناطق آسیب‌دیده از درگیری با شورشیان مسلح کرده است، روند بازگشت آوارگان همچنان ادامه دارد و در مناطقی که ارتش حضور دارد و یا شورشیان در آنجا موضع نگرفته‌اند، اوضاع آرام است.

قابلیت‌ها و توانایی‌های سوریه

در حقیقت یکی از دلایلی که دشمنان سوریه در شکست نظام این کشور ناتوان بودند، به قابلیت‌های این کشور در اداره امور داخلی و همچنین توانایی نظامی - امنیتی و انسجام بالای سیاسی آن باز می‌گردد که به این صورت قابل اشاره است:

۱. ارتش سوریه یکی از قوی‌ترین ارتش‌های منطقه است. یک ارتش ۴۰۰ هزار نفری در وسعت ۱۸۲ هزار کیلومتر مربع از نظر شمارگان افراد نسبت به مساحت در سطح بالایی قرار دارد.

۲. ارتش سوریه از نظر سیستم‌های پدافندی یکی از ارتش‌های مطرح دنیاست. سیستم‌های ضدهوایی پانستیر، بوک، انواع و اقسام سیستم‌های پدافندی سام، توپ‌های ضدهوایی بیشمار و... از این ارتش توان پدافندی وحشتناکی ساخته است که

نمونه عالی آن را می‌توان در سرنگونی دو جنگنده ترکیه‌ای بر فراز مرزهای آبی این کشور مشاهده کرد.

۳. در حوزه نیروی زمینی؛ ارتش سوریه دارای یکی از بزرگ‌ترین نیروهای زرهی جهان نسبت به مساحت و جمعیت است. چهار هزار دستگاه تانک که در میان آن تانک‌های بسیار مدرن و پیشرفته‌ی ۸۰ و تی ۹۰ قابل مشاهده هستند، بیش از دو هزار عراده انواع توپ، هزاران دستگاه نفربر و خودروی زرهی نیروی زمینی سوریه را متمایز می‌کند.

۴. شاید یکی از مهمترین نقاط قوت سوریه توان موشکی این کشور باشد. سوریه چند دهه است که در حال تقویت نیروی بازدارنده موشکی خود می‌باشد که وجود یک نیروی مستقل موشکی اهمیت این جایگاه سوریه را می‌رساند. توان وحشتناک سوریه در عرصه موشکی - با رسیدن برد این موشک‌ها به قلب اروپا - هر متجاوز را به فکر تجدیدنظر می‌اندازد. سوریه دارای موشک‌هایی با برد بالای ۱۸۰۰ کیلومتر می‌باشد که در این برد بسیاری از کشورهای اروپایی عضو ناتو و همچنین کشورهای عرب حوزه خلیج فارس در برد آن قرار می‌گیرد.

۵. در حوزه دریایی نیروی دریایی سوریه علاوه بر نسل قدیمی موشک‌های ضدکشتی، به تازگی نسل فوق پیشرفته موشک‌های یاخونت ۴ ساخت روسیه و برخی از موشک‌های تولید شده توسط ایران و چین را دریافت کرده و در اختیار دارد که هرکدام از آنها می‌تواند کابوسی برای نیروی مهاجم باشد. موشک یاخونت ۴ با

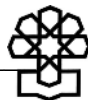
برد ۳۰۰ کیلومتر با قابلیت شلیک از هوا، دریا و زمین، عملاً هر نیروی دریایی را در عمق دریای مدیترانه متوقف خواهد کرد.

۶. نیروی هوایی سوریه نیز در نوع خود نیروی هوایی بزرگی محسوب می‌شود. ۵۵۰ فروند انواع جنگنده‌های قدیمی و جدید در نیروی هوایی سوریه خدمت می‌کنند که نسبت به مساحت این کشور نیروی هوایی بزرگی به‌شمار می‌رود. گفته می‌شود ورود جنگنده میگ ۳۵ که نسل ۴++ جنگنده‌های امروزی است توازن قوا در میان همسایگان را به‌صورت کامل به‌نفع این کشور تغییر داده است و از برتری هوایی بیشتری نسبت به آنها برخوردار شده است.

۷. نظام سیاسی سوریه نشان داده که از انسجام کافی برخوردار است. علیرغم تبلیغات بسیار برای جدا کردن نیروهای تأثیرگذار سیاسی از نظام حاکم، عملاً این طرح با شکست مواجه شد، چراکه بجز نخست‌وزیر سوریه که خود از منتقدان دولت بود و دو سفیر، عملاً سیستم حاکم بر سوریه انسجام خود را حفظ کرد.

طرح‌های خارجی برای هدف قرار دادن سوریه

سوریه از همان ابتدا، با یک طرح از پیش نوشته شده خارجی مواجه بود. کشورهای مختلف را به مرحله اجرا درآوردند که تقریباً همه این طرح‌ها به‌صورت کامل شکست خورد. این طرح‌ها را به‌صورت ذیل می‌توان خلاصه کرد:

۱. **لیبی‌زاسیون سوریه:** در این طرح قرار بود یک شهر در سوریه مانند بنگازی در لیبی به عنوان مقر مخالفان تعیین شود که ابتدا حمص، پس از آن درعا و سپس حلب مورد توجه قرار گرفت که همه این طرح‌ها تقریباً راه به جایی نبرد و ارتش سوریه با حضور به موقع این طرح‌ها را ناکام گذاشت.

۲. **اعزام کوفی‌عنان:** کشورهای غربی - عربی پس از هر شکست طرحی سیاسی برای پایان بحران سوریه را معرفی کردند. اعزام کوفی‌عنان پس از شکست در حمص و برای خرید زمان جهت آماده‌سازی شورشیان جهت مرحله جدید در دستور کار قرار گرفت. آنها خود اعزام‌عنان و ناظران را طراحی کرده و از همان ابتدا بر شکست کوفی‌عنان تأکید کردند!

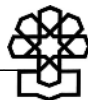
۳. **حمله به دمشق و انفجار ساختمان شورای امنیت ملی:** در این طرح قرار بود که شورشیان مسلح پایتخت را به تصرف خود در آورند که با حمله به ساختمان شورای امنیت ملی و عملیات تروریستی در آن همزمان شد. ارتش سوریه موفق شد این طرح را هم ناکام کرده و با کشتن بیش از سه هزار تن از تروریست‌ها دمشق را در کنترل بگیرد.

۴. **اقدام به کودتا:** آن‌گونه که براساس شواهد و قرائن مشهود است، طرف‌های خارجی در چند مورد اقدام به طراحی کودتا در سوریه کردند که در همه این موارد شکست خوردند. فرار جنگنده سوری به اردن و فرار نخست‌وزیر با توجه به شواهد موجود حکایت از کشف کودتا توسط دستگاه امنیتی سوریه دارد.

۵. اقدام از طریق شورای امنیت: طرف‌های خارجی ضدسوری برای صدور قطعنامه علیه دمشق چند بار به شورای امنیت مراجعه کرده و هر با قطعنامه‌ای را طراحی کردند که در هر سه مورد با وتوی همزمان روسیه و چین مواجه شد.
۶. ایجاد منطقه پرواز ممنوع: این طرح هم به دلیل عدم تصویب در شورای امنیت، مخالفت صریح حامیان سوریه و مهمتر از همه وحشت از قدرت و توان ارتش سوریه راه به جایی نبرد. این طرح مستلزم استفاده گسترده از جنگنده‌های کشورهای عضو ناتو بود که این کشورها ترجیح دادند با توجه به توان پدافندی سوریه در این موضوع دست به ماجراجویی نزنند.
۷. ایجاد منطقه حائل در سوریه: آخرین طرح برای فشار بر سوریه تلاش برای ایجاد منطقه حائل در سوریه بود که با تلاش ترکیه و آمریکا به شورای امنیت ارائه شد. در این طرح به بهانه حمایت از آوارگان سوری، درخواست شده بود در مرزهای شمالی این کشور با ترکیه و اردن، یک منطقه حائل ایجاد شود که به دلیل مخالفت روسیه، چین و ترس از قدرت ارتش سوریه راه به جایی نبرد.

جایگاه مصر در تحولات سوریه

مصر برای خود جایگاه ویژه‌ای در تحولات سوریه تعریف کرده است که شاید مهمترین عامل آن به عربی بودن سوریه از یکسو و نقش محوری داشتن جماعت اخوان المسلمون سوریه در نبرد علیه دولت این کشور داشته باشد.

به صورت عملی تر باید گفت که دولت جدید مصر یک نوع همزادپنداری با مخالفان سوری برای خود قائل است و تلاش دارد وارد این ماجرا شود. از آنجایی که مصر دوست دارد به عنوان رهبر حرکت اخوان در جهان عرب شناخته شود؛ در این مورد ورود به عرصه تحولات سوریه تلاش می کند، اما سخنان و مواضع محمد مرسی رئیس جمهور این کشور نشان داد که وی نمی تواند علیرغم این میل باطنی برای حضور در تحولات سوریه، نقشی را در این زمینه ایفا کند.

مرسی در نشست سران کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی در مکه مکرمه در اواخر مردادماه گذشته از وجود طرح منطقه ای مصر برای پایان دادن به بحران سوریه با مشارکت سه کشور ایران، عربستان و ترکیه خبر داد و در نشست سران عدم تعهد در تهران بر این مسئله تأکید کرد، اما مصر و رئیس جمهور آن در این مسیر چند مشکل اساسی دارد:

۱. مرسی به انتقاد مستقیم از دولت سوریه، به خصوص رئیس جمهور آن روی آورده و آن را نامشروع می داند، بنابراین قاهره به عنوان یک طرف مذاکره از طرف دمشق قابل اعتماد نیست.

۲. می گوید که نباید در سوریه دخالت خارجی صورت بگیرد و باید مشکلات سوریه با دیپلماسی حل شود که این مسئله هم مورد مخالفت شورشیان سوریه قرار دارد و آنها از این بُعد چندان با قاهره موافق نیستند.

۳. دو کشور عربستان و ترکیه - همان گونه که در ادامه خواهد آمد - میل و رغبت چندان برای محور شدن مصر در مسئله سوریه ندارند و حضور آنها در این

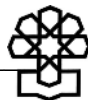
نشست از سر ناچاری و اجبار است. بنابراین آنها از طرح مصر به‌عنوان تاکتیکی برای خارج شدن از بن‌بست فعلی یاد می‌کنند.

با وجود دو نشست در سطح معاونان وزیر خارجه و وزرای خارجه هنوز ابعاد طرح مصر برای پایان بحران سوریه مشخص نیست؛ اگر این طرح با دیدگاه‌های رئیس‌جمهور این کشور مبنی بر برکناری رأس قدرت در سوریه همراه باشد، آن را باید طرحی از پیش شکست خورده تلقی کرد، کمالینکه عربستان، ترکیه و قطر نیز چندان تمایلی به ارائه و اجرایی شدن چنین طرح را ندارند.

ترکیه و سیاست جدید

ترکیه به‌همراه قطر و عربستان سعودی مخرب‌ترین نقش را در نابودی سوریه برعهده داشته و دارند. این کشور به امید سرنگونی سریع نظام حاکم بر سوریه تلاش ویژه‌ای کرد تا با پناه دادن به مخالفان سیاسی و شورشیان مسلح به‌همراه مسلح کردن آنها، به خواسته‌های خود برای تبدیل شدن به کشوری محوری و فعال در عرصه منطقه‌ای، به‌خصوص جهان عرب برسد. آنکارا مبتکر بسیاری از طرح‌های خارجی برای فشار بر سوریه بوده و هست.

مشارکت احمد داوود اوغلو در نشست قاهره هرچند خود نشانه‌ای از پذیرش شکست در سوریه توسط سران ترکیه است، اما از آنجا که رهبران حزب عدالت و توسعه از خود اراده‌ای ندارند و مجری برنامه آمریکا در منطقه به‌خصوص سوریه هستند، نمی‌توان از آنها در شرایط فعلی انتظار بازگشت داشت.

فشارهای منطقه‌ای وارد شده به ترکیه را به صورت ذیل می‌توان برشمرد:

۱. شکست سنگین شورشیان مورد حمایت ترکیه در سوریه و موفقیت‌های ارتش سوریه در تصرف مناطق مختلف کشور باعث شد تا ترکیه توان تأثیرگذاری در سوریه را از دست بدهد.
۲. ترکیه اکنون با مشکل کردها مواجه است، دخالت در سوریه باعث شد تا کردهای سوریه قدرت مقابله با دولت را پیدا کرده و به صورت رسمی دست به سلاح شوند. این اقدام به شدت ترکیه را در موضع انفعالی قرار داد.
۳. ترکیه در بحث همسایگان نیز دچار مشکل شد. ایران و عراق به عنوان متحدان سوریه به شدت از رفتار ترکیه ناراحت بوده و به انتقاد از این کشور روی آوردند.
۴. ترکیه در حال ضربه زدن به محور مقاومت ضداسرائیلی است و همین مسئله باعث شده تا چهره ترکیه در جهان اسلام تخریب شود.
۵. ترکیه با از دست دادن بازار بزرگ سوریه به شدت دچار فشار اقتصادی شده است و این مسئله تأثیرات خود را در درازمدت نشان داده است.
۶. احتمال پاکستانیزه شدن ترکیه با گسترش روند ورود اعضای القاعده می‌رود. مردم شهرها و روستاهای مرزی ترکیه از تردد اعضای این جریان و ایجاد ناامنی توسط آنها به شدت انتقاد دارند و این به معضل دیگری برای دولت ترکیه تبدیل شده است. با توجه به این رویکردهاست که به نظر می‌رسد ترکیه دچار نوعی ناهمگونی سیاسی شده و می‌خواهد از بن‌بست و بحرانی که خود یکی از محورهای ایجاد آن بوده فرار کند.

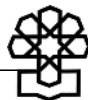
در حقیقت ورود ترکیه به میز گفتگوی طراحی شده توسط مصر، از سر ناچاری است. ترکیه با محوریت مصر موافق نیست، البته در نقطه «اخوان المسلمون» این دو به وحدت نظر می‌رسند، اما آنان در اینکه این اخوان به اخوانی‌های ترکیه یا اخوانی‌های مصر وصل باشد، دچار اختلاف نظر جدی هستند و علاوه بر این محور شدن مصر با تلاش چندین ساله دولت اردوغان برای محور شدن ترکیه در منطقه آسیای غربی منافات دارد.

عربستان مخالف اصل گفتگو

عربستان سعودی نیز نقشی هم‌تراز با ترکیه دارد. این کشور از ابتدای شروع ناآرامی‌ها در سوریه مدافع سرسخت دخالت نظامی، ارسال سلاح، کمک‌های مالی و سیاسی و همچنین اعزام نیروهای جهادی به سوریه بود.

این کشور با برگزاری نشست سران کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی در مکه، تلاش کرد با تعلیق عضویت سوریه در این سازمان – مانند اتحادیه عرب – دمشق را منزوی کند، طرحی را علیه سوریه در مجمع عمومی سازمان ملل به تصویب رساند و بالاخره با عدم حضور در نشست وزرای خارجه گروه تماس در قاهره نشان داد که هیچ تمایلی به راهکار سیاسی در سوریه ندارد.

در مجموع می‌توان گفت رژیم عربستان می‌داند که به دلیل مقاومت دولت و ارتش سوریه، به قدرت رساندن مخالفان وابسته به ریاض در دمشق حداقل در شرایط فعلی عملاً ناممکن است و انجماد سیاسی سعودی روی طرح امنیتی، آینده‌ای را برای

ریاض به دنبال نمی‌آورد، از سوی دیگر با تداوم وضع فعلی، روابط عادی منطقه ای این کشور هم به مخاطره می‌افتد از این رو عربستان به شکلی که نه همراهی باشد و نه مخالفت، نام خود را در زیر توافقنامه چهارجانبه نوشته است.

عربستان محوریت مصر را به این دلایل قبول ندارد؛ نخست آنکه منفعت دائمی عربستان در محوریت ریاض بر جهان عرب است و هر نوع حرکتی که این محوریت را به قاهره یا هر پایتخت عربی دیگر منتقل کند با نگاه استراتژیک عربستان در تعارض است. دوم آنکه عربستان می‌داند که انتهای حرکت مصر در شطرنج سوریه به قدرت رساندن اخوان المسلمون سوریه و تبدیل سوریه به متحد استراتژیک مصر است. این در حالی است که آب عربستان در هیچ جای جهان عرب با آب اخوان در یک جوی نمی‌رود. متحدین عربستان در همه جای جهان عرب جریانات سکولار و وابسته به غرب یا وهابی‌های عضو القاعده هستند و در بُعد دیگر تبدیل شدن سوریه به متحد استراتژیک مصر به شدت موقعیت منطقه‌ای عربستان را به خطر می‌اندازد.

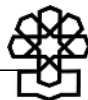
نتیجه‌گیری

با توجه به موارد برشمرده شده در بالا، می‌توان گفت در حالی که دولت سوریه و دوستان این کشور می‌دانند که چه می‌خواهند و چه باید کنند، دشمنان این کشور تمام طرح‌هایی را که در آستین داشتند امتحان کرده، اما راه به جایی نبردند و با شکست در هر مرحله سراغ مرحله تازه‌ای رفتند.

سخنان چندی پیش کاترین اشتون مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا در مورد سوریه و اینکه نظام سوریه هیچ جایگزینی ندارد، حکایت از موضع ضعیف کشورهای اروپایی و آمریکا در قبال سوریه داشت. غربی‌ها به خوبی شاهد رشد روزافزون قدرت القاعده در سوریه هستند، امروز این کشور به مرکزی برای تجمع جریان تروریستی - تکفیری القاعده تبدیل شده است، هرچند که این رویداد با آگاهی و نظارت سازمان‌های اطلاعاتی این کشورها صورت می‌گیرد، اما مقاومت دولت و ارتش سوریه در برابر سرنگونی از طریق نظامی باعث شده تا بر دوام، قوام و گستردگی حضور القاعده در سوریه افزوده شود. این مسئله به خودی خود می‌توان تهدیدی برای منافع غرب باشد.

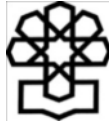
شورشیان مسلح در عرصه نبردهای زمینی موفقیت چشمگیری نداشته و هر جا که ارتش حضور یافته با دادن تلفات سنگین ناچار به عقب‌نشینی و فرار شده‌اند، در عرصه سیاسی نیز مخالفان همچنان پراکندگی گسترده خود را حفظ کرده و جمع کردن آنها زیر یک سقف مشکل است و همه تلاش‌ها در این زمینه تاکنون ناکام بوده است.

درواقع می‌توان گفت کشورهای مختلف به این نتیجه رسیده‌اند که بحران سوریه راهکار نظامی ندارد، اعزام اخضر ابراهیمی به سوریه به‌عنوان جانشین کوفی عنان هرچند به‌عنوان جریان داشتن راه حل سیاسی در سوریه قلمداد می‌شود، اما این بار دولت سوریه اعلام کرده که روند سیاسی را همزمان با سرکوب جریان‌های مسلح ادامه خواهد داد و این به معنی دست بالاتر دمشق در تحولات جاری است.

به نظر می‌رسد که بحران سوریه در شرایطی به پایان می‌رسد که عربستان و قطر از ارسال سلاح به سوریه خودداری کنند و ترکیه نیز شرایط و حق همسایگی را به رسمیت بشناسد و از اعزام تروریست‌های مسلح، حمایت اطلاعاتی و نظامی و دادن پایگاه به آنها خودداری کند. این مسئله باعث خواهد شد تا روند تحولات در سوریه از شکل نظامی، رویکردی سیاسی به خود گرفته و از کشته شدن تعداد بیشتری از مردم این کشور جلوگیری شود.

در پایان باید گفت کشورهای مداخله‌گر در سوریه ناامید از به نتیجه رسیدن طرح‌های خود در این کشور و شکست عملی در میدان نبرد، سراغ تشکیل گروه تماس با حضور ایران رفته‌اند که شاید بتوانند از قدرت و جایگاه ایران به خواسته‌های خود برسند. با توجه به این مورد جمهوری اسلامی ایران باید در همه سطوح مراقب رفتار سه کشور مزبور باشد تا از قبل جمهوری اسلامی ایران به اهداف شوم خود علیه سوریه برسد.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۲۵۸۴

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی آخرین تحولات سوریه با تأکید بر نشست گروه تماس سوریه

نام دفتر: مطالعات سیاسی (گروه سیاست خارجی)

تهیه و تدوین: کریم جعفری

ناظر علمی: ناصر جمالزاده

متقاضی: معاونت سیاسی - حقوقی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ انتشار: ۱۳۹۱/۷/۳